

Говори смело и бъди чут

Приобщаващи интеркултурни диалози с ромски младежи за включване, овластяване и деконструкция на стигмата

Наръчник на модератора

Автор: Фондация „Билитис“

Дизайн: Мануела Попова

Редактор: Павлина Върбанова

Инициатива „Говори смело и бъди чут: младежки гласове за равенство и участие“ в рамките на проект ПАКТ, финансиран от Европейския съюз и Фондация „Институт Отворено общество – София“ (ИООС)
Юли 2026 г.

Фондация за регионално развитие „Рома Пловдив“ - водеща организация
Фондация „Ресурсен център Билитис“ - методологически партньор

Съфинансирано от
Европейския съюз

bilitis

Този наръчник е създаден в рамките на инициатива „Говори смело и бъди чут: младежки гласове за равенство и участие“, която се изпълнява в рамките на проект „ПАКТ“ и е финансирана от Европейския съюз и Фондация „Институт Отворено общество – София“ (ИООС). Изразените възгледи и мнения са единствено на автора и не отразяват непременно тези на Европейския съюз или на Европейската изпълнителна агенция за образование и култура (ЕАСЕА) или на ИООС. Нито Европейският съюз, нито ЕАСЕА, нито ИООС могат да бъдат държани отговорни за тях.

Съдържание

Предговор към адаптираното издание	4
1. Цел на Наръчника на модератора	5
2. Защо са необходими младежки диалози за изграждане на консенсус	6
3. Модел на консенсусния диалог	8
4. Принципи на диалога за изграждане на консенсус	10
5. Правозащитна и интеркултурна рамка за работа с ромски младежи	12
6. Участници, отбори и роли	16
7. Ролята на модератора	18
8. Подготовка на публичния диалог	20
9. Подробен ход на фасилитирането	23
10. Карта на консенсуса	28
11. Техники за изграждане на консенсус	30
12. Управление на трудни моменти	32
13. От диалог към институционално действие	34
14. Документиране, качество и учене	35
Приложения	36

Прего

2. За

Двойната структура на инструментариума – наръчник за модератори и наръчник за млади участници – изисква допълнителна подготовка за участниците без предишен опит в публичното говорене. Приложение 10 предоставя упражнения с нарастваща трудност, без които рискът от символично, а не реално участие е висок.

В смесена ромска и неромска група интеркултурният характер на различните гледни точки не трябва да се приема за даденост – той трябва да се управлява активно.

3. Модел на консенсусния диалог

Младежкият диалог за изграждане на консенсус е структурирана публична комуникация, в която два младежки отбора изследват социален проблем от различни гледни точки и след това работят заедно с по-широката група, за да изработят финално решение. Форматът е подходящ за общностни теми, по които има реални различия в мненията, но и реалистична възможност за споделено действие.

Елемент	Препоръчителен модел
Цел	Да се премине от различни гледни точки към общо практическо предложение, което може да бъде представено пред институции или пред по-широка общност.
Участници	Шестима активни млади говорители, разделени в два отбора по трима, плюс публика или по-широка група до максимум 40 участници. По-широката група може да включва млади хора, родители, учители, граждански организации, местни институции, журналисти и заинтересовани граждани.
Отбори	Два отбора представят два различни подхода към един и същ проблем. Те не се назовават „за“ и „против“. Могат да бъдат наричани „отбор А“ и „отбор Б“ или „отбор 1“ и „отбор 2“ – имена, които не създават усещане за конфронтация. При смесени групи отборите се балансират по произход, пол и увереност; ромските и неромските участници не се разделят в различни отбори.
Презентации	Всеки отбор има две формални презентации: начална гледна точка и презентация за отговор и интегриране. След това отборите правят една обща финална презентация на споделеното решение.
Продължителност	Препоръчителната продължителност е от 120 до 150 минути. Пълната версия е приблизително 2,5 часа.
Основни инструменти	Активно слушане; преформулиране вместо изразяване на несъгласие; въпроси, които изясняват, вместо да атакуват; разходка сред идеите; карта на консенсуса; кръг на предложенията; проверка на консенсуса със светофар и проверка за осъществимост.

Кратки кон

Правозащитен подход и признаване на стигмата

Правозащитният подход и признаването на стигмата са съществен принцип при работата с ромски младежи. Модераторът разбира участието не като привилегия, а като право. Структурната дискриминация и социалната стигма не са странични фактори – те активно влияят върху това кой говори, как говори и дали се чувства чуто.

Модераторът, прилагащ правозащитен подход, не само реагира на дискриминационни инциденти, а предвижда какво може да се случи в хода на процеса, и действа превантивно. Преди събитието той следва да се запита чрез коя структура участието в диалога ще стане реално достъпно за всеки присъстващ. Принципът за младежко авторство е особено важен при работа с ромски младежи. Допълнителни насоки за защитата му при редактиране и представяне са дадени в глава 13, раздел „Защита на младежкото авторство при редактиране и представяне“.

5.10. Рефлекс

Представящият проблема и ценностите об

Модератор

Модер

Приложение 4. Шаблон на карта на консенсуса

Модераторът или протоколчикът може да възпроизведе този шаблон върху голям плакат или дигитална дъска.

Зона на картата	Формулировка на групата
1. Споделена дефиниция на проблема	
2. Споделени факти или наблюдения	
3. Споделени ценности	
4. Притеснения и рискове	
5. Градивни елементи на решението	
6. Финално консенсусно предложение	
7. Неразрешено, но записано	

Приложение 5. Ш

Приложение 6. Шаблон за кратък протокол

Дата, място и тема:

Модератор, протоколчик и отговорник за времето:

Профил на участниците и брой участници:

Гледна точка на отбор А:

Гледна точка на отбор Б:

Основни точки на съгласие:

Основни притеснения и рискове:

Финално консенсусно предложение:

Неразрешено, но записано:

Следващи стъпки и отговорни лица:

Три неща, които проработиха

Финална метод

